sluit volstrekt niet de hooge beteekenis van het vroeger »gevondene" uit; dit maakt geenszins het historisch tot stand gebrachte waardeloos »La critique est facile, l'art est difficile« geldt ook op philosophisch gebied. En het is gemakkelijker denken met de vrucht van vroegere denkkracht vóór ons, dan in de ijle lucht van een onontgonnen wijsgeerige atmosfeer.

Wij voor ons nemen dus met Dr. Kuyper aan, dat het doel van echte studie *het vinden* is Ook, dat wij daarbij de uitspraak van ons bewustzijn en de goddelijke Schriftopenbaring dankbaar als grondslagen moeten aanvaarden, naar wier *waarheid* niet meer gezocht behoeft te worden (alleen naar den *inhoud*) En ook, dat bij het zoeken naar de overige, ons niet geopenbaarde waarheid de resultaten van het geschiedkundig zoeken voor treffelijk materieel, kostbare bakens in zee en handwijzers op den weg zijn Maar wij kunnen dit laatste niet als »gevonden waarheid« op één lijn stellen met het eerste. Noch *geheel*, wat ook Dr. Kuyper niet doet Noch *gedeeltelijk*, na er eerst het »tijdelijke« (d w z wat wij zelven *niet* als waarheid erkennen) uit geabstraheerd te hebben

Deden wij het *geheel*, wij zouden de vaderen, — deden wij het op de beschreven wijs *gedeeltelijk*, wij zouden onszelf voor onfeilbaar verklaren

Nu zij ons al aanstonds de opmerking veroorloofd, dat de geachte recensent geen rekening hield met wat in *Schol. II* op p. 24 staat. Het is dit:

Niet anders staat het met ons historisch beginsel Of denkt men soms dat de Gereformeerde levens beschouwing ons in een geheim document, kant en klaar, en uitgewerkt, in handen is gestopt? Is dan het Calviniame in zijn opkomen en bloei niet een historisch verschijnsel, dat evenals elk ander stuk historie uit de bronnen moet worden opgediept? En nu, moet om uit dat in bepaalden tijdsvorm opgetreden historisch verschijnsel te concludeeren tot zijn leidende gedachte, niet het tijdelijke geabstraheerd, het zuurdeesem van de mate meels gescheiden, en de eenheid in het veelvormige opgespoord? En indien dit klaar als de dag is, waarom zou dit constateeren van het Gereformeerde beginsel dan in aard van studie minder wetenschappelijk zijn dan het constateeren van den geest van Indië of Hellas?

Reeds hieruit blijkt duidelijk, dat met het historisch gevondene niet bedoeld was een pasklaar geheel, maar een materie die op zich zelf nogmaals grondig onderzoek vereischte.

Zelfs ging *Scolastica II* nog verder, en verklaarde, dat ook bij hetgeen de Heilige Schrift ons openbaart, soortgelijk onderzoek moet worden ingesteld.

Er werd toch gezegd:

En geheel ditzelfde gaat evenzoo door, als we toekomen aan het Openbaringsbeginsel der H Schrift. Ook hier toch is het een gansch valsche voorstelling alsof de Schrift ons een gereede Confessie en een voor het leven pasklaren Catechismus bood. Ook wat de Schrift ons openbaart, kan eerst door grondig, opzettelijk onderzoek geconstateerd worden En al is het *geloof* aan de Schriftwaarheid een vrucht van dat Testimonium Spiritus Sancti, dat ia zekerheid door niets is te vervangen, de kennisse van die Schrift en van haar inhoud kan niet anders dan vrucht van onderzoek en studie zijn. In die mate zelfs, dat er uit alle denkbare talen geen boek naast dit heilige Boek is te leggen, waaraan zoo diepgaande, zoo alomvattende, zoo nooit rustende studie besteed is, als juist aan de Heilige Schriftuur.

Verstaan we intusschen onzen recensent wel, dan is het ook niet *dit* waartegen hij opkomt, maar doelt zijn verzet alleen op het *waarheidskarakter*, dat aan de historische vondst als zoodanig wordt toegekend.

Niet alleen moet men onderzoeken *hoe* de historische vondst zich aan ons voordoet, maar ook, nader, in hoeverre ze *op waarheid* berust, en ons alzoo *waarheid* biedt.

Hij schijnt den indruk te hebben ontvangen, alsof Dr. K. aan de traditie der historie op zich zelf, ómdat ze historische traditie is, een absoluut waarheidskarakter wenscht toe te kennen, gelijk staande met het waarheidskarakter dat de inhoud der Heilige Schrift bezit.

Hiertegen nu zij al aanstonds opgemerkt, dat *Scolastica II* volstrekt niet alleen handelt van het *hoe*, maar ook wel terdege het *waarom* bespreekt, en dat wel op het nog veel critiekere punt van den inhoud der Heilige Schrift zelve.

Tegenover hen toch, die het standpunt innemen, alsof men de Schrift slechts had op te slaan, om gereed te zijn, stelde *Scolastica II* dit andere standpunt, dat we geroepen zijn, om het pleit voor de waarheid van hetgeen de Schrift ons openbaart, ook tegenover den verst afstaanden tegenstander hebben te voeren.

De schrijver liet zich daarover in dezer voege uit:

Ook van niet-Christelijke, ook van anti-Christelijke zijde wordt slag op slag beweerd, dat veel wat we in onzen waarheidstresoor als diamant en goud wegborgen, valsche steen en klatergoud zou zijn Nu ligt niets verder van ons dan het beweren: Wat anderen ook tegen ons inbrengen, het raakt ons niet. Diep gevoelen we den levensband, die ook ons bindt aan het menschelijk geslacht, en daarom als mensch ook aan onze tegenstanders onder menschen. De wetenschap is een algemeen menschelijke functie, en wie zich opsluit in eigen kring, zonder zich ook met wie buiten dien kring denken, sauseinander zu setzen," raakt uit den frischen stroom in het moeras. Ook tegen de bedenkingen onzer principiëelste tegenstanders hebben we daarom ons verweer te stellen, en omgekeerd hunne o i. valsche stellingen aan te vallen, het laatste niet uit vinnigen haat, maar uit liefde voor wie door hen misleid worden

Slechts werden daarbij drie restrictien gemaakt.

In de eerste plaats wat de orde van behandeling betreft:

Alleen maar, we gaan hierbij bezonnen en met onderscheid te werk. Zoolang onze kracht nog zoo klein is, en er nog zooveel arbeids aan de opbouwing van eigen huis te verrichten valt, concentreeren we onze energie in de eerste plaats op de thetische, deductieve en systematiseerende onderzoeking van onze beginselen De verdeeling van tijd en arbeidskracht houden we aan ons zelven. Wie zich haastte om enkel apologeet te zijn, verspeelde altijd zijn invloed, kwam meest van een slechte markt thuis, en gaf de beschikking over zijn studien in handen van den tegenstander. Zoo gaat alle eenheid van studie te loor, en moet men elken morgen gereed staan om wat op nieuw tegen u werd ingebracht, te beantwoorden. Een tot niets leidende aphoristische slavernij.

Ten tweede wat het karakter aangaat der aangevoerde bedenkingen:

Dit vooreerst, en dan in de tweede plaats, weigeren we onze kracht te verspillen aan het nog eens weerleggen van wat reeds zoo telkens weerlegd is. Veel van wat ons tegengeworpen wordt, zijn versleten argumenten, die hun volledige tegenargumentatie sinds lang gevonden hebben, en waarover het debat zoo is uitgeput, dat het niet verder kan, Door al te dikwijls te worden opgevoerd wordt het beste gladiatorenspel ten leste ongenietbaar. Het is oleum et operam perdere.

Ten derde wat betreft den aard van het bewijs:

En dan in de derde plaats nog dit. Verreweg het grooter deel dezer bedenkingen zijn deductiën uit contraire grondstellingen, beheerscht door een wijsgeerige idee Daartegenover nu is het principieel altoos *on*wetenschappelijk, den strijd op het terrein der deductiën te voeren, zoolang de strijd over de grondstellingen niet is uitgevochten Wat b.v zult ge den strijd over het Christelijk dogma met wie het loochent aanbinden, zoolang ge niet over het Schriftgezag tot eenparige conclusie zijt gekomen? Of ook, wat zult ge over het Schriftgezag met hem gaan redetwisten, als niet eerst het zondebegrip en het openbaringsbegrip tusschen u en wie u tegenspreekt vaststaat Doch al eischt uit dien hoofde juist deugdelijk-wetenschappelijke methode, dat ge den strijd over den oorsprong der rivier op de bergen, en niet aan den oever der zee tot beslissing brengt, voor wat de *grondstellingen* aangaat hebben ook wij wel ter dege den wetenschappelijken strijd, tot zelfs met een Von Nietzsche, aan te binden. Een wetenschappelijke kring die het geven van rekenschap afslaat, begaat zelfmoord

Maar desniettemin werd staande gehouden, dat De Genestet's *„alleen maar het critiekste niet"*, voor ons geen zin heeft, en met het oog hierop aldus geconcludeerd:

Aan den strengen eisch dat de wetenschappelijke toetsing tot op het critiekste doorga, onttrekken we ons dus allerminst. Niet alsof we voor het subjectief verschil in grondovertuiging het oog sloten. Aesthetisch zult ge den doove nooit van het schoon van Beethovens symphonieën overtuigen Ethisch viel aan een Nero de heiligheid van het huwelijk nooit te bewijzen, En zoo ook oordeelde Jezus, op waarheidsgebied, dat, »wie niet wedergeboren is uit water en Geest, het koninkrijk Gods zelfs niet kan *zien*" Maar zelfs dan nog blijft dat subjectieve element zelf onderwerp van wetenschappelijke disputatie en zijn we bereid ook te dien opzichte het deugdelijk recht van ons standpunt waar te maken.

Hieruit volgt o. i., dat er in den gedachtengang van *Scolastica II* geen oogenblik sprake van was, of kon wezen, alsof de *historische vondst* zonder meer, als *absolute waarheid* boven alle recht van onderzoek naar haar waarheidskarakter werd geplaatst.

Het was duidelijk, dat *à fortiori* ook van deze historische vondst gold, wat opzettelijk ten opzichte der Heilige Schrift als eisch werd gesteld, t. w. dat de man van wetenschap, mits in ordelijke disputatie, en in disputatie op zijn tijd, steeds het *waarheidskarakter* ervan moest willen onderzoeken en bepleiten.

Dat spreekt zóó vanzelf, dat het alleen ten opzichte van de Heilige Schrift nader uiteen werd gezet, omdat alleen ten opzichte van de Heilige Schrift deze noodzakelijkheid soms in twijfel wordt getrokken.

Recensiën.

Geschiedenis der Hervorming in de 15e, 16e en 17e eeuw van John Wiclif en Johannes Huss tot op den vrede van Munster en Osnabrüg in 1648. Beschreven door R. Husen. Doesburg, J. C. van Schenk Bril, 1900.

De heer Husen, als schrijver van eene *Geschiedenis des Vaderlands* en andere historische werken geen onbekende, stelt zich voor, in het werk, welks titel hierboven is afgedrukt, eerst te geven een *beknopt overzicht* van de *geschiedenis der Christelijke Kerk* tot op den tijd van de *voorloopers der Reformatie*. Voorts te behandelen *den aanvang der Reformatie in de 15e eeuw*; vervolgens *de groote kerkhervorming der 16e eeuw* in *Duitschland, Zwitserland, Frankrijk, Engeland, Ierland, Schotland, Spanje en Italië, Bohemen en Hongarijë*, in *Denemarken, Zweden* en de *Nederlanden*, en eindelijk te beschrijven den loop en de uitwerking der Reformatie *in de 17e eeuw*, vooral in Frankrijk, Engeland en ons Vaderland en de terugwerking dier Retormatie op de Roomsche Kerk.

De inhoud zal dus loopen over een tijdvak, voor de Protestantsche Christenheid inzonderheid van de grootste beteekenis, en de auteur heeft met bezieling en geestdrift zijne taak aanvaard. Het werk zal verschijnen in 20 à 21 afleveringen, elk van 32 blz., en zal door minstens 16 keurige platen geillustreerd worden.

Reeds zag de eerste aflevering het licht. Zij ziet er keurig uit. Papier en druk en royaal formaat doen den uitgever alle eer aan.

Wij kondigen gaarne deze belangrijke studie aan, en als zij compleet is, zijn wij bereid er ons oordeel over te zeggen.

Gelegenheids-predikatiën. 15 *Leerredenen door T. Bos, J. Dekker, A. Doorn, A. de Geus, J. J. Impeta en A. Zomer. Franeker, K. J. Zomer.*

In elke goede predikatie wordt het Woord Gods verklaard en dienstbaar gemaakt voor het leven der gemeente naar hoofd, hart en hand. Dat is ook het streven in dezen bundel.

Toch zijn de gaven, ook der dienaren, verschillend en zal, dientengevolge, toch altoos de prediking van den één meer op het verstandelijk indenken der Waarheid, van den ander meer op het gemoedelijk inleven daarvan, en van een derde meer op de praktijk der godzaligheid gericht zijn.

En dat verschil is dan ook in deze predikatiën wel te merken.

Het zijn Kerst- Paasch- Hemelvaart- Pinkster- Oud- en Nieuwjaar- Voorbereiding- en Nabetrachtingstoffen, die er in behandeld worden.

En juist omdat het voor de samenkomsten der gemeente op die dagen vaak aan geschikte preeken ontbreekt, bevelen wij dezen bundel bij onze leeskerken ten zeerste aan.

De Leer van Lombroso en de Positieve School door P. A. E. Sillevis Smitt, V. D. M. te Rotterdam. Kampen, J. H. Kok 1900.

Deze brochure is in hoofdzaak niet anders dan een referaat, door den schrijver onlangs gehouden op de Zuid-Holl. predikanten-conferentie.

Voor zoover de grenzen van zulk een referaat het toelaten, teekent Ds. Smitt het milieu, waarin Lombroso optrad; geeft enkele mededeelingen aangaande zijn leven en schetst in hoofdtrekken zijn stelsel, en maakt dan zijn oordeel op over Lombroso en de Positieve school.

Laat deze studie veel gelezen worden! Ook in zijne niet-gestudeerde kringen moet ons volk weten, welk een onheil dreigt uit dit stelsel; uit stellingen als deze: de misdadiger *moet* volgens zijn aanleg een misdadiger zijn; hij kan niet anders handelen dan hij doet; van schuld is geen sprake; hij is niet toerekenbaar; Van strat kan dus ook geen sprake zijn. De gevangenis zij niet anders dan een verbeterhuis.

En Smitt's brochure kan hiervoor uitnemend dienst doen, terwijl zij tevens doet zien, hoe wij inzonderheid met de Christelijke leer der erfzonde en der algemeene genade hiertegen wel gewapend zijn, maar ook hoe dringend noodig het is, dat er met deze wapenen onverzaagd tegen deze valschelijk genaamde wetenschap gestreden worde.

Een geloofsheld. Het leven van Maarten Luther verhaald door P. J. Kloppers. Tweede druk. Uit een jongensleven door Whilet. Meester Bernard. Een verhaal uit den tijd der Hugenoten door Katy. Hoe een hyena een mensch redde en de verloren armband. Twee verhalen van A. J. Hoogenbirk. Uit twee gevaren gered. Een verhaal door E. Gerdes. Tweede druk. Nelly's donkere dagen door Hesba Stretton. Rijk gezegend. Een Kerstverhaal door Eduard. Tweede druk. Uit den ouden tijd door Mevr. Sherwood

Ieder, die nauwlettend toeziet op wat zijn kinderen lezen, en ook begrijpt, dat het maar weinigen gegeven is goede en geschikte kinderlectuur te schrijven, zal voor deze uitgaven dankbaar zijn.

Ik zou ze alle voor het jonge volkje willen aanbevelen. Toch heb ik uit dere serie ook nog weer mijn keuze. En dan staan bovenaan in mijne schatting, èn om den boeienden stijl èn omdat zij een historischen grondslag hebben, *Een geloofsheld; Uit een jongensleven*, en *Meester Bernard*. De andere volgen dan naar de orde, waarin zij hierboven zijn aangegeven. Het zijn alle uitgaven van „Capadose," een vereeniging voor goedkoope Zondagsschool-Uitgaven.

Uitgever is de firma *Boekhandel voorheen Höveker & Wormser, Amsterdam—Pretoria*, waar ook de catalogus is te verkrijgen van de bijna 400 werkjes, die reeds in „Capadose" werden uitgegeven.

De acht en zestigste en de zestiende psalm vertaald en verklaard door M. Noordtzij, hoogleeraar aan de Theologische School, Kampen, J. H. Kok.

Twee exegetische studiën, door Prof. Noordtzij bij zijn vijf en twintig jarig jubileum als hoogleeraar aan de Theol. school te Kampen aan zijne leerlingen en oud-leerlingen gewijd, en nu ook door den druk in wijder kring verbreid.

De hoogleeraar is voor ons geen onbekende, maar al ware dit wel zoo, dan zou dit werk genoegzaam zijn, om u te overtuigen, dat hij een man is, die aan eene besliste belijdenis van de H. Schrift als het Woord van God paart eene ongemeen grondige kennis van Hebreeuwsche taal en poëzie. M. i. wedijveren taal en stijl, helderheid van voorstelling, wel gewikt en wetenschappelijk oordeel in deze keurige studies om den voorrang.

Klaagt de schrijver — en terecht — over gebrek in onze kringen aan degelijke kennis der H. Schrift, dit werk zal ongetwijfeld het rechte verstand van deze beide psalmen ongemeen bevorderen, en anderen tot ernstige studie uitlokken.

Daartoe zij het dringend aanbevolen, niet alleen aan de dienaren des Woords, maar ook aan de gemeente, want de hoogleeraar heeft zijn geschrift zoo ingericht, dat ook niet gestudeerden het met vrucht kunnen lezen.

En aan Prof. Noordtzij zij toegewenscht, dat hij nog vele jaren in zijn gewichtvolle roeping tot zegen der kerken moge arbeiden.

WIJMINGA.

Uit de Pers.

Ds. Gispen van Amsterdam heeft wel zijn *Vriend te Jerusalem* voor goed van het lijstje zijner vaste correspondenten geschrapt, maar heeft nu een heel andere publieke correspondentie geopend met een jeugdig ambtgenoot.

Ook de *Heraut* verheugt zich hierin van harte. Talent dat doovekool werd, trekt, als het weer opvonkelt, vanzelf het oog tot zich.

Zie maar eens, hoe Ds. Gispen den verlegen modernen moraalprediker schetst:

Ik denk o a. aan de z. g. moraalpreeken, die in onze dagen, weder bijzonder in trek zijn bij het groote Protestantsche en kerkgaande publiek. Men heeft geen dogmatiek meer, dien naam waardig; men leeft in het onzekere omtrent het grootste gedeelte van de H. Schrift; men heeft zich volgestudeerd met godsdienstgeschiedenis; men is evolutionair ook op theologisch gebied; geen vreemdeling in de litteratuur van den dag; heeft een ernstige levensopvatting en een oprecht verlangen om anderen nuttig te zijn; en zoo toegerust moet men elken Zondag den predikstoel beklimmen, om tot boeren en burgers het woord te spreken.

Wat zal men preeken?

Leerstukken? Maar dat zijn stukken leer, waar de menschen zich niet mee voeden kunnen

Godsdienstgeschiedenis? Maar daarvoor is de gemeente, over het geheel genomen, niet ontwikkeld genoeg

Stelselmatige uiteenzetting van het moderne Schriftgeloof, of van de moderne leer aangaande den oorsprong en de samenstelling van de boeken des Ouden en Nieuwen Testaments? Maar dan loopt men gevaar om door de schare voor een kwakzalver te worden aangezien, die zelf niet gelooft aan de realiteit der feiten, waarop zijn geheele beroep rust, en waarop geheel de eeredienst voornamelijk het gezang, gebouwd is

Sociale hervorming, of hervorming der sociale verhoudingen? Maar dan loopt men gevaar de gegoede en geseten burgers te ergeren, in verdacht gezelschap te geraken en, ten slotte, in het Gooi terecht te komen, waar ieder, uit louter menschlievendheid en gemeenschapsgevoel voor zich zelven leeft

Blijft dus over: de moraal.

De leer van het zedelijke, de levensleer, die alles omvat, wat wij van God, ons zelven en onzen naaste weten en wat wij doen moeten, indien wij God en den naaste willen liefhebben.

De moraal, niet in den ouderwetschen, rationalistischen zin van Deugdenleer, maar in de nieuwerwetsche opvatting, als alle dogmatiek verslindende levensleer, als *zedelijk beginsel*, waaruit een nieuwe dogmatiek zal geboren worden met een godsdienstig gemeenschapsleven, dat geen ander formulier van eenigheid zal hebben dan dit eene: »Kinderkens, hebt elkander lief,"

Nu, dit laatste is, op zichzelf genomen, zeker schoon Maar hoe zullen wij liefhebben, die van nature geneigd zijn God en onzen naaste te haten?

Het komt mij dan ook voor, dat wij met onze Gereformeerde belijdenis, hoe langer hoe meer apart komen te staan, en de wereld-ontwikkeling, of wilt ge de ontwikkeling van het godsdienstig en kerkelijk leven der Protestantsche volken, steeds verder zich verwijdert van de beginselen en daaruit afgeleide geloofsleer, met de practische toepassing op het leven, van de reformatie in de 16e eeuw Voorts is mijn indruk van het leven deze: dat het op den voorgrond schuiven van de moraal, in alle tijden, het bewijs is van diep zedelijk verval onder de volken. Het is de reactie tegen het bestaande Waar de zaligmakende genade Gods niet krachtig meer verschijnt en den menschen leert matig, rechtvaardig en godzalig te leven daar treden alle ernstige mannen op met de moraal Uit verschillend beginsel, en mitsdien met verschil van methode en doel Maar bij alle verschil is er dan toch ook eenheid in het streven om het kwade tegen te staan en het goede te bevorderen.

En daartegenover nu schetst hij van hooren zeggen van een gemeentelid den *absoluten Objectivus* onder ons Gereformeerden, als ander uiterste tegen dat eerste uiterste overstaand.

Deze algemeene toestand schijnt mij, voor ons, Gereformeerden, niet zonder gevaar te zijn

Hij kan ons prikkelen om tegen dien geest der eeuw luide te getuigen en flink dogmatisch en beginselvast uit den hoek te komen, de wacht te houden bij de beginselen en zwaar te ijveren tegen verflauwing der grenzen ook in de prediking.

Daar is nu, in het afgetrokkene, natuurlijk niets tegen. Het verdient in tegendeel toejuiching Maar daarbij mag toch ook de eisch gesteld worden, dat men gematigd van zinnen zij Ik zeg dit, wijl ik wel eens jeugdige broeders ontmoet heb die, naar mijn bescheiden meening, zelfs vóór zij nog in het ambt waren, zoo principieel en belijnd spraken, dat mijn hart, om zoo te zeggen, ineenkroop bij de gedachte aan de toekomst. En ook hoor ik, zoo nu en dan, wel eens iets dat onwillekeurig de vraag deed rijzen: waar zal dat nu toch op uit loopen? Laat ik het met een voorbeeld u duidelijk maken

Eenigen tijd geleden ontmoette ik een broeder, lidmaat van eene kerk in ons land. Ik vroeg zoo eens een en ander van de gemeente en welken dominé ze nu hadden En toen brak de bom los Er werd nu zoo geheel anders gepredikt, dan de gemeente van ons gewoon was Toen ik vroeg, of er dan nu een valsche of ongereformeerde leer verkondigd werd, was het antwoord: o neen dat zal ik niet zeggen. Maar wat scheelt er dan aan, vroeg ik weder Er ontbreekt wat, zeide die broeder, iets dat we toch niet missen kunnen. De prediking is niet onderscheiden genoeg. Er wordt altijd gepredikt uit het verbond meestal over teksten uit het Oude Testament. De geheele gemeente bestaat nu uit bondelingen, gelooviige bondelingen. Onbekeerden bestaan niet meer. Ze worden als wedergeborenen beschouwd en behandeld, alles op uitwendige gronden, van doop en belijdenis Van bevinding is geen sprake meer, deze wordt als ziekelijke mystiek terzijde gesteld of streng veroordeeld, en opwekking tot bekeering en geloof als methodisme gebrandmerkt, dat van de Gereformeerde erve verwijderd moest worden, terwijl voor de geloovigen niets tot vertroosting overblijft dan eene voorwaardelijke genade: als we getrouw in den verbondsweg wandelen, dan zullen we ook den verbondszegen genieten, en daarmede uit En dat kan toch zoo niet, zeide deze broeder met verheffing van stem Als het zoo voortgaat, komen we onder het wee van de gerusten te Sion Dan krijgen we een kerk, die den naam heeft, dat ze leeft, maar dood is; dan gaan de menschen met een ingebeelde wedergeboorte en met al hun Gereformeerdheid eeuwig verloren.

Ik begreep dezen broeder wel, maar wilde hem op dat oogenblik niet begrijpen; ik wilde hem geen gelijk geven Ik wees er op dat uit al het genoemde toch niets ongereformeerds bleek; dat Calvijn ook zoo gepredikt had; dat de kerk toch niets anders is dan de vergadering der gelooviigen; dat ieder het voor zichzelven onderzoeken moest enz. Maar hij bleef er bij, dat de gemeente zoo niet was opgevoed en dat het zoo, op den duur, niet goed zou gaan Ten slotte werd ik wat toeschietelijker, wees er op, dat de wezenlijke geloofskennis en het bevindelijke leven niet in de scholen geleerd wordt; dat het genadeleven eene vrijmachtige gave Gods is; dat men van een jeugdig dienaar niet eischen mag, wat alleen de practijk des levens leert, en dat hij en allen in de gemeente, die de geestelijke dingen geestelijk kunnen onderscheiden, weinig over den dominé moesten spreken, allerminst klagen, maar veel, zeer veel voor hem moesten bidden.

Geen kwaad kerkelijk genre-stukje, als illustratie bij onze artikelen over het *Intellectualisme*.

Officieele Berichten.

De Theol. fac. der Vrije Universiteit heeft aan de heeren:

F. WIERSMA, Bloemgracht 68.
J. H. JONKER, Oldebarneveldtstraat 10.
T. J. HAGEN, Keizersgracht 162.
J. VAN LOO, Keizersgracht 162,

vergund, volgens besluit der Generale Synode te Groningen 1899, Art. 52, op uitnoodiging van den Kerkeraad een stichtelijk woord in de gemeente te mogen spreken.

Namens de Theologische fac.
DR. H. H KUYPER.

Amst., 19 Nov. 1900.

Classis Groningen.

De Classis Groningen heeft in hare vergadering van 25 Juli jl. den Weleerw. heer J. M. Stroes, *v. d. m.* te Bedum B, op ZEw's verzoek eervol emeritaat verleend. Doe de Heere ZEw. nog lang, kon het zijn, de ruste des ouderdoms genieten, en op zijn tijd met blijdschap de eeuwigheid ingaan.

Namens voorn. vergadering,
J. H. VAN DER LICHTE, *Scriba.*

Buitenland.

Een brief uit Zuid-Afrika.

In de *Allg. Evang. Luth. Kirch.* vonden wij een brief van een voorname boerenvrouw aan de presidente van den Nederlandschen Vredebond

Wij hebben dit schrijven niet in een van onze bladen gevonden, en daarom laten wij hier de vertaling volgen, als een bewijs hoe men in Duitschland sympathie blijft gevoelen voor de zaak van de Boeren en hoe men in Engeland voortgaat met zich tegen alles in te verharden. Het luidt aldus: „Ik dank u in den naam van mijn volk voor uwe hartelijke sympathie Het lijden van ons volk is ontzettend. De Oranje Vrijstaat en geheel Transvaal zijn verwoest, overal ziet men puinhoopen. De vrouwen der krijgsgevangenen zijn van alles beroofd, zij hebben geen dak noch kleeding en sterven van honger. Het is mij onmogelijk, alles te schrijven wat hier plaats heeft. De Romeinen hadden voor zekere misdaden geen straffen, omdat zij ze voor te ontzettend hielden en niet geloofden dat zij konden begaan worden. Maar hier ben ik er getuige van dat mijne landslieden, niet alleen mannen maar ook vrouwen en kinderen, erger dan als honden behandeld worden. En wanneer de Keizers van Rusland, Duitschland en Oostenrijk wisten welke onmenschelijke daden hier dagelijks gepleegd worden, niet door soldaten die soldaten bestrijden, maar door soldaten die een volk overvallen, zij zouden niet slechts als vorsten, maar ook als menschen hunne stem verheffen, tot bescherming der vrouwen en der beestachtig behandelde kinderen. Wij vrouwen arbeiden hier zooveel als in ons vermogen is, doch 6000 mijlen scheiden ons van Europa. Onze brieven gaan door de censuur, en het kost tijd voordat zij tot u komen. Toch blijven wij hopen. Wanneer de vrouwen van Amerika en Europa zich onze zaak wilden aantrekken, dan zou dit invloed op onze regeering uitoefenen.

Ik had alles voorbereid tot het houden eener vergadering, die eene oproeping doen zou aan de vrouwen der geheele wereld; men liet mij echter weten, dat de regeering dit voor een daad van vijandschap zou houden; en daarom vond ik het beter mij te onthouden. Maar wat wij niet kunnen doen, moesten de Europeesche vrouwen voor ons doen. Ik bid u in den naam des Heeren, rust niet voordat gij ons geholpen hebt. Gij hebt geen denkbeeld van het lijden van ons volk. Is het niet ontzettend, dat men knapen van 9—14 jaren van de moeders ontrukt, om ze naar Basoetoeland in het Engelsche kamp te zenden. Met welk doel? God alleen weet het. En wat staat ons in de toekomst te wachten? De Kaffers gaan alles na wat de Engelschen tegen ons doen en grijpen elke gelegenheid aan om hunne vijandschap te toonen. Onder het kommando van kapitein Lewellyn hebben de Kaffers 17 vrouwen verworgd, kleine meisjes van acht jaar werden door Engelschen en Kaffers verkracht. Men laat alles doorgaan zonder dat men er ooit van hoort, dat een der booswichten gestraft wordt. Verplaats u in mijn toestand, als ik dagelijks van dergelijke afschuwelijke misdaden hoor.

Voor eenige dagen kwam eene vrouw, met name Van Vuren, Van Wepener, uit den Oranje-Vrijstaat, tot mij. Het was 10 uur des avonds. De militaire overheid had haar bevolen met hare kleindochter van 12 jaar in den postwagen te gaan, zonder dat haar vergund werd iets van hare kleeding of van haar geld mede te nemen. Haar jongen van 14 jaar was naar Basoetoeland gebracht; haar man en haar oudste zoon naar St. Helena; een andere zoon werd voor Ladysmith gedood. Toen zij aan de Kaap aankwam, zeide een officier tot haar: „maak nu, dat gij weg komt," en daar stond zij nu in een vreemde stad zonder een cent en zonder goed. Ik had het voorrecht haar een nachtverblijf te kunnen aanbieden, maar wat zal er verder van haar worden? Een boer in een district dicht bij de grenzen kreeg verlof een paar dagen naar huis te gaan. Toen hij daar kwam, vond hij zijne kleine dochter weenend bij de deur, eenige schreden verder het lijk van zijn zoon en voorts zijne vrouw verworgd en in stukken gehouwen, en daarna zijne volwassene dochter op onmenschelijke wijze vermoord. Hij beklaagde zich bij de Engelsche militaire overheid en kreeg ten antwoord: „Wij konden de Kaffers niet terughouden".

Gij weet dat de Engelschen steeds gezegd hebben, dat het een oorlog der blanken is en dat zij zich niet van de hulp der kleurlingen bedienen wilden. En toch doen zij het. En desniettegenstaande, trots dit alles, leeft in mij nog de hoop, dat mijn volk uit deze beproeving grooter dan te voren zal voortkomen! Ik verzoek u nog eenmaal te doen, wat ik niet kan doen. Roep luidkeels over ons lijden, doe een beroep op het menschelijk geweten, zoek de vrouwen te bewegen, dat zij toonen deel te nemen in het lijden harer zusters, wier bovenmenschelijk martelaarschap eerst later in alle bijzonderheden bekend worden zal. Wij kunnen alleen wat voor hèn doen, die tot ons komen, maar de ontelbaren, die zonder levensmiddelen, zonder brandstof door de verwoeste velden van den Oranje Vrijstaat zwerven, zijn door God en menschen verlaten."

Dit laatste is niet juist. Van menschen zijn onze Zuid-Afrikaansche broeders verlaten, maar niet van God. Duizenden leven met ons in de verwachting, dat de Heere zal opstaan en zich ontfermen.

Engeland. De vereeniging van de twee vrije kerken in Schotland.

De vereeniging van de beide vrije kerken in Schotland is niet zoo voetstoots gegaan als wij aanvankelijk wel hadden verwacht. Wij meenden, dat de oppositie ten slotte wel het hoofd in den schoot leggen, en zich niet op de laatste synode van de Free Church vertoonen zou, doch de dingen zijn anders geloopen.

Laat ons in de eerste plaats mededeelen, dat de *United Presbyterian Church* 594 gemeenten met 199.089 leden, en de *Free Church* 1,112 kerken met 296,085 leden, die tot het H. Avondmaal zijn toegelaten, telt.

Op Dinsdag 6 November vergaderden „de algemeene vergaderingen" of synoden van beide kerken afzonderlijk. De United Presbyterian synode nam de Acte van vereeniging eenstemmig aan. De oppositie zwichtte of wilde zich niet uiten.

Anders ging het in de vergadering van de *Free Church*. Het vergaderlokaal was door de 670 afgevaardigden en de duizenden belangstellenden zoo gevuld, dat menig lid der synode zich met een staanplaats vergenoegen moest.

Dr. Taylor werd als moderator herkozen en hield eene toespraak om te betoogen, dat de verschillen die de apostelen en de eerste christenen verdeelden, veel grooter waren, dan die welke tegenwoordig de broeders van elkander verwijderen.

(Wij zijn zoo vrij, hierbij een groot vraagteeken te plaatsen. In de eerste Christelijke kerk toch was er verschil over de bedeeling of de uitdeeling van de goederen van het genadeverbond; in dezen tegenwoordigen tijd willen vele lieden voor belijders van den Christus en als goede lidmaten van eene Vrije Kerk gehouden worden, die de fundamenteele stukken van de Chr. Kerk loochenen).

Toen principal Rainy opstond om het voorstel te doen, dat de vergadering het rapport van de commissie van vereeniging zou aannemen, werd hij warm toegejuicht.

Er was een verzoekschrift van 500 onderlingen ingekomen, om de vereeniging een half jaar uit te stellen, ten einde de ambtsdragers en leden der kerk in de gelegenheid te stellen grondiger over de zaak te beraadslagen. Dr. Rainy antwoordde, dat de constitutie der kerk moest veranderd worden, indien men het mogelijk wilde maken, dat alle leden en ambtsdragers individueel werden geraadpleegd; dat er zeven jaren verliepen sedert de vereeniging aan de orde was gesteld; dat men in de Kerkeraden gelegenheid gehad had, om alle bezwaren kenbaar te maken, en dat de ouderlingen die het verzoek onderteekenden, slechts een twintigste deel van de ouderlingen der Vrije Kerk uitmaakten. Ten slotte werd het verzoek met bijna algemeene stemmen afgewezen.

Het amendement dat de Unie moest tegenhouden, werd daarop voorgesteld door den predikant Bannatyne, gesteund door den heer Archibald Mc. Neilage. Hij verklaarde, dat hij en zijne vrienden van de minderheid van voornemen waren om te blijven staan waar zij stonden, door de Vrije Kerk van Schotland te handhaven, wanneer de groote meenlerheid tot de geïnieerde Vrije Kerk overging. Hij was